

Litterär Tidning.

N:o 94.

Fördagen den 23 November.

1839.

Till Christine.

Inpromptu på Östersjön d. 19 Julii 1839.

Gifs väl en högre fröjd, när böljan brusar
Och morgonvinden flägtur mild och sval,
Än sång utaf en flicka, som förtjusar,
Till hälften dusva, hälften näktergal?
Hvars hjerta rent och front och varmt förblifvit,
En flicka hel af oskuld, frid och vår!
Se, i dess anlet, af Guds finger skrifvet,
Dess adelsbres, så klart, så tydligt står!

Så lef och lisva, hulda Tjusaronna,
Sprid öfver lissvets armod ditt behag.
För dig, för dig så många hjertan brinna,
Och kärare du blir oss dag med dag.
Ur blåa ögon blyga Gratier blicka,
Och sången bor på läppar af karmin.
Du är en god, en ädel Nordisk flicka,
O! den som lefv a fick med dig, Christine!

Men — hvil är stormen tyst och havet stilla,
Hvem näpser här de vilda böljors gång?
O, det är du, just du! I ljuslig villa
Naturens krafter fängslas af din sång.
Var tyst dersför! Kom stormvind med din fasa,
Och väldigt hög lät böljan resa sig!
Tyst med din sång, att stormen kan få rasa:
Det vore skönt också, att dö med dig!

Kilian,

I en Minnesbok.

Som borgen för mitt hjerta här mitt namn
Bland dina vänners jag med tvekan tekna,
Ty alt på jorden vexlar: skriften bleknar,
Och hjertat göms snart nog i grafvens famn.

Men sedan dig, o Broder, losvar anden
En evig vänskap i de sälla landen.

Kilian,

Baronen till Grogzwig.

Berättelse af Charles Dickens.

(Forts. fr. föreg.)

Det står ej i min förmåga att framställa, huru en del
hustrur bär sig åt att småningom kuswa sina män, ehuruå
jag kan kuswa min enskilda tanka i saken, och hysaden åläg-
gen, att ingen Palaments-ledamot borde blixta gift, i anseende
de der till att 3:4 af ledamöterna i detta fall nödgades votes
efter sina hustrures samtycken (i fall vi få antaga att hustrur
egna sådana) och ej efter deras eget. Allt hvad jag nu behöf-
ver säga, är, att Baronen von Koëldweihour på ett eller an-
nat sätt förvärvade sig stor magt öfver Baronen, och att i
den omärkligaste progression, bit för bit, dag efter dag, är ef-
ter dr. Baronen sitt orätt i alla deras twiste-ämnens och med
sin krigslif ständigt fastades ur sadeln; och att, ehuru han vid
denna tid var en frödig, raff karl om 48 år eller så omkring,
hade han inga gästabud, inga dryckesgillen, ingen jägarflora,
— forteligen intet som han tyckte om eller varit van att haft
va; och att, ehuru han var så stolt som ett lejon och hård
som metall, blef han dock tånd och uppymkad af de sparlakans-
lexor, hvarmed hans hustru trakterade honom å hans eget go-
da slott Grogzwig.

Men detta utgjorde ej vidden af baronens olucky. Om-
kring ett år efter brölloppet kom en raff ung baron till verl-
den, till hvars åra en mångd fyrwerkerier asbrändes, och mån-
ga dusin winbouteiller tömdes; året derpå föddes en ung ba-
ronessa, året derafter en annan ung baron, och så immersort
hvarje år antingen en baron eller baronesa (och ett år 2 på
en gång), till deß baronen fann sig vara far till en liten ob-
etydlig familje af 12 barn! Wid hvarje af dessa ärshögster
der var den yordnadsvärda Baronen von Swollenhausen
ånda till nerfswaghet ömtälig om sin dotters Baronen von

Koelbwethouts helsotillsänd, och ehuru man ej kunde finna, att den goda Frun något väsendligt bidrog till sin dotters tillfrisenande, ansåg hon dock sin skyldighet att vara så linskig som möjligt på slotet Grogzwig och att dela sin tid mellan moraliska anmärkningar öfver baronens hushållning och flagoutgiutelser öfver sin olyckliga dotters hårda öde. Och om Baronen litet stucken och upprepat deröfver, vägrade taga sig friheten att inwända, det hans hustru för ingen del hade något värre att utstå, än andra baroners hustrur i samma predicament, då fick man höra Baronehan von Swillenhausen taga hela verlden till wittne, att ingen utom hon egde känsla för hennes olyckliga dotters lidanden; hvaruppå hennes slätingar och wanner anmärkte, att hon verkligen tog mera illa vid sig än hennes Herr mäg. och att det intet sanns någon omenstligare och känstlösare kropp än Baronen af Grogzwig.

Den stakars baronen bar allt det der så länge han förmadde, och när han ej förmadde längre, förlorade han sin goda appetit och sitt goda lynne och satt der trumpen och nedskrämd. Men det infann sig åtven andra bekymmer, som drödade haus melancholie och olystenhet. Liderna förändrade sig. Han råkade i skuld. Man såg redan botten på de Grogzwista penningkistorna, ehuru familjen på Swillenhausen hade ansett dem ovittomliga, och just då baronehan var på wippen att göra det trevande tillägget till familiens stamfasta, upprätte von Koelbwethaus att han var ur ständ att åter fylla dem.

"Jag vet inte hvad jag skall taga mig före," sade Baronen; "jag trod det är bäst, att jag tager lisvet af mig."

Det var en ljus idé. Baronen tog en gammal jagsknif från skänkbordet och, sedan han dragit den mot sin stövel för att så den tillräckligt hväv, tog han sig före att, hvad man på finare språk kallar, presentera den för sin hals.

"Hm!" sade Baronen, plötsligen hållande inne med sitt drejkswande. "Kanske den ej är nog stark.

Baronen drog den igen och var just i begrepp att presentera den för andra gången, då hans hand hejdades af ett gällt strik bland de unga baronerna och baronehöna, som hade till sin barnkammare ett rovrum i öfva wåningen med jerngaller utanför fönsterna, på det de ei skulle tumla ned i slottsgrafven.

"Hade jag varit ungkarl," sade baronen suckande, "kunnde jag skurit halsen af mig väl femtio gånger, utan att haft' wa blifvit afbruten. Hollah! här in en flaska win och min kora respipa i lilla hvalfsummet bredvid salen."

En af domestikerna uträtrade mycket bestredigt vid posen half timma derefter baronens besättning, hvaruppå baronen med tunga steg begaf sig till hvalfsummet, hvars svarta benholzwäggar woro belysta af en trefligt sprakande eldbrasa spisen. Boneteilen och pipan woro i ordning och alltsamman sätts såg ganska trefligt ut.

"Låt lampan stå!" sade baronen.
"Besalles något annat?" frågade domestiken.

"Gå!" svarade baronen. Domestiken lydde och baronen stängde till dörren.

"Jag will röka min sista pipa", sade baronen, "och sedan farväl!" hvaruppå och sedan han lagt kniven på bordet till des han skulle behöva den och tagit sig en duglig flunk af wine, Herren till Grogzwig låstade sig ned i sin ländstol, utsträckte sina ben framför brasan och utpuffade den ena rökhwirveln efter den andra.

Han tankte på en hel hop saker — på sina närvärande bekymmer och sitt flydda ungkarlslif, och på grubrockingarne, som länge sedan wora kringpridda hår och der i landet, ingen visste hvor, med undantag af 2:ne, som oluckligtvis blifvit hängda och 4 som hade supit ihjäl sig. Hans tankar irrade om kring bland björnar och wildsvin, och han höjde just upp sina ögon för att römma sista smunken i glaset, då han till sin ytterliga förtvärning sörta gängen märkte att han intet var allena.

Så förhöll det sig verkligen; ty midt emot honom på andra sidan om kaminen satt med armarna i kors en synlig ohygglig figur, med djupt insjunkna och blodsprängda ögon och ett oformaligt långt likfärgadt ansigte bestuggadt af strippiga och rosviga lockar af stråt ramsvart hår. Han bar en slags rock af smutsblå färg, som baronen vid närmare betraktande märke wara hoppfåstad och beprydd med en hel rad liktistplåtar och öfver wänstra axeln uppbar han en kort swart kappa, som det rycktes, ett skyte af ett hältäcke. Han egnade ingen uppmärksamhet åt baronen, utan skräddade vafslättigen i elden.

(Forts. e. a. g.)

Litteratur.

Ållerhoms ästhetiska system.*)

Ästhetiken är läran om sinnligheten i idealist mening, säsonm af ideen, den högsta, det Gudomliga, som är alltings grundenheter, formlag och mönsterverklighet. En sådan sinnebild af ideen, en sådan formfullkomlighet af skönheten, som åter är en frukt af fantasiens. Alltså är ästhetiken lära om skönhet. Denna lära bör förena hvad hos de svenska tankarena Swedenborg, Thorild och Ehrensvärd var ensidigt uppsattade. Det sköna utgår således ur kärleken (den förstas princip), genomgår naturen (den andras) och blir fullständigt i konsten (den tredjes). Det sköna möter os nämligen ej blott säsonm en intre drift, utan även i det yttre, i natur och konst, i den första säsonm frukt af naturkraftens verksamhet, i den sednare af andens. I naturen ifrån individuell-ästhetisk synpunkt, delvis betraktad, finnas både sköna och sula delar, men kosmiskästhetiskt, i stort, betraktad, icke. I konsten finnas både säsonm kontrasterande beständsdelar, dis-

*) Exposition ur Konsttheoriernas Historia af E. J. Lénström. Sednare Höste, der Ållerhom hself framställt sitt system.

sonanser, som i samsligheten af denna världs särteelser twinges till harmoni genom en strid, som är ett vilkor för det sönas vändliga seger och fullständigheten af dess åskådlighet.

Hvad plats har åskådlikheten bland filosofiens grenar? Detta är läran om tingens väsende (det sanna, verkliga, levande); detta är läran om tingens ändamål (det Rätta, Gud, Samhälliga). Medlande mellan denna teoretiska och praktiska rigtning är åskådlikheten och Theologien, den förra läran om tingens form (det söna), den sedanare om tingens sak, urgrund, Gud och Hans förhållande till människan, hvars uppgift är att bildas till gudolighet eller gudalik personlighet. I Theologien är Gud föremål för känsla och begrepp, i åskådlikheten för fantas, som genom sin symboliska karaktär ger kropp åt det gudomliga, såsom här utformat för allt sinnligt, andligt liv. Ofta förmildrad skulle det Gudomligas glans ej uthärdas av mänskoblick (Semeles öde!). Öfver allt utom konsten förför det Gudomliga sin form, men uppsattas blott af en chaotisk, osormlig eller formsökande vändlighetskänsla; det finner sin rätta form, den humana i konsten, t. ex. hos Grekerna och Ny-Europeerna. Gudomligheten har genom det söna ifrån att vara sann, god, helig, blifvit ålflig, föremål för passion, d. å. sinnlig och översinnlig ihusning på en gång; det har nedlättat sig i det osäkra, gifvit sig likhetsteckne deras, för att uppvisa det. — Alla dessa wetenskaper äro af lika rang, såsom uppsattande olika strålar af urideen, innebörande olika idéer (d. å. det oddliga förnustens ewiga åskådningar, hvilkas innehåll, utan att någonsin kunna uttömmas, uppenbarar sig i ewiga former och uppgår i ewiga begrepp.) Theologien fottar Gud såsom personlig enhet af evig Idee och evig Handling, hvilka båda förlas är, så att Ideen överväger i Metavyfsiken, Handlingen i Etiiken. Åskådlikheten deremot har liksom Theologien en förening af båda, men i sinnlig form, ty handlingen har i det söna urtömt ideen och tvärtom, så att intet bär återstår, sunnebildar även försöningen i Theologien mellan Guds personlighet och människans.

Det sönas arter är tre: Makten sönhet eller styrhetens och styrkans, hvartill hör den i seger och frid lig upplösande stridens, det tragiska; Behagets eller lusthetens och ömhetens; Fämliets eller den godsminnade Galaktikerens, som fördalar det lödliga, det komiska. I det första är det söna högt, väckande värndad, såsom tragiskt vårdigt, väckande allvar; i det andra huldt, väckande farlek (drogning till det våna); i det tredje quicke, väckande glädjehet, yttret spelande och öfylldigt själswärdig. — Sönheten i sig är nämligen en harmoni, men har dock motsatser i sig, som dock bekräfta dess sönhet (som har sitt namn af sken, sönja, som en form, hvarför Romorne kallade den formositas, formfullkomlighet, till skillnad från informitas, formbrist, formlöshet, och deformitas, formvanskällning.) Debas motsatser är aningen inre (det sublima och komiska) eller yttre (det osöna, positivt stöttigt, negativt kult). Det sublima är den gudomliga, komiska sönheten, eller sönheten såsom makrokosm, i motsats mot den naturliga och mänskliga individuella sönhetens mikro-

kosm. Det sugga deremot är det ondas eller sataniskas åskådlikhet uttryck, en organiserad bild af en desorganiserande princip, en i gestalt fixerad försidelse, ett sträckt spektrum, som hotar med något ondt t. ex. inom naturvärlden vaddan, ormen, apan; inom mänskowrlden hvarej manikapande missförstånd af lösvers mysterier, som gör det sublima dietwulst, det söna liderligt, det tragiska grymt, det komiska markattgrinande. Det sugga företräder människan, hänor hennes hårde warelse, under det att det stegrar hennes lägre warelse lyten till högsta öfwerdrift. Säsom en contrast mot det söna må dock detta upptagas i konsten, t. ex. en wargmark på gränsen af ett Eloustum, Satan Trampad af Michael. — Det fulla är ett mindre sugga, blott negation af det söna, ett diwegångswäsende till det somma genom det täcka, hvars första grad är det wackra, ett fint med begynnande öfwerdrift i behag, i lufthet, brist på full halt och ren skyl, effekt-sökkare, slärd, oreda. Ju mera det söna derut försvinner, ju förr uppstår dess närmast lägre grad, det lågre täcka, vulgärt täcka, småwackra, der oreda och svaghet verkliggen finnes, och som sladdrar, lockar, blandar, lösar känslan, men är fattigt för begreppet. Det är fullt under ett tunn täckelse af sugga. Faller täckelsen framstår det fulla. (Det finns hos Rafael, Shakespeare, Goethe, Schiller, Tieck; det wackra hos Correggio, Tasso, Byron; det täcka hos Dolce, van der Werf, Masina.) I det fulla finnes en quarlesia af wackert, men icke det diaboliska elementer i det sugga; det finnes blott det smäktiga, låga, lumpna. Hvarken det sugga eller fulla tales i konsten för sin egen skull; ty åtven konsten är till för Guds skull. Därför är ei nog med genialitet, ty den kan vara satanisk, den måste ytterst vara religiös. —

Säsom det söna räddare undan det osöna är den alldagliga världen framstår det komiska, d. w. s. det osöna förstörande sig sjelf, upplösande sig i ett åndlöst vierwarz af ledigt spelande självmörfälgelse och orimlighet, blottande sin nullitet, men tillika det sönas värld, som ligger dold under alldaglighetens vita. Till det komiska fördras: 1) ett artistiskt eller poetiskt mening lödligt, ej hvad som från lägre ständpunkt är lödligt (Det högsta sjelf, eller systka och morälska lyten); 2) en öskydig skalkräckighet, harmlöshet, godsintet "fördöelse" öfver att jemval i det absurdiske och groteska skepnader träffas en visserligen förmirrad, men dock icke audeles bortviken, rest af det högres, af den ewiga ideens, af det gudomligas litslägt; vitrad om ei annorlunda, åtminstone såsom en naij själksänka af tillvaroelse och trefnad." — Det sugga kan ej gerna bli komiskt, om ej undantagsvis såsom t. ex. Mephistopheles, som på en gång är sjelfironiseraende och lödlig såsom strävande för mål, som hans froster ej räcker till att nå. Det komiska bibehåller dock i allmänhet af det osöna endast det orimliga, smäktiga, i anspråk på väsende, betydelse och akting besäkra, som är frattvärdat. Men åtven det söna sjelf är lödligt, konsten smäler genom i törnen (som Hegel misstänkt) öfver sjelfva det sublimaste, juftvaste, fullkomligaste, mest rörande och hämryckande af mänsklig snille, mänsklig konst, mänsklig dygd, emedan allt på jorden, åtven det bästa, står wida ester idealiet. — Man talar om det intressanta i konsten, men detta är icke det söna, som verkar lesvande förstånd af ringen, vändlighet af

känsla, ty det intressanta är ett piquant genom virtus
öfvet, som anslår de för dygnet herrskande mode-sensationer-
na, men närmare betraktadt visar sig vara ett snart förviß-
vad, uteskvalt, hållös, artefact, då det sköna njutes med sän-
digt nya känslor och tankar. — Hwad det anständiga
angår, så är det sköna alltid detta, ty det sinnebildar ideen,
endast det osköna är oanständigt.

Konst.

Det sköna finnes endast fullkomligt i Konsten, ty dels
är allt naturskönt endast begynneler, förberedelser och
profetiska förebilder till det konstsköna, dels är äfven det na-
tursköna frukt af en konst, Guds Poesi (skapelsekraft). Poesi
i allmän betydelse af konstskapande kraft, är könheten
i werk samhet, den inre konsten, liksom konsten är den
ytre possem och könheten är Poesen i hivila, som
finnit sig siffl. Poesen är Snille, Genius, Geni-
enhet af fantasi och smak. Äfven i naturen, hos natur-
själen, naturens Genius, finnes fantasi och smak, det förra sät-
som naturkraft, det sedanre som naturinstinct. Smaken är
enlighet med idealen. Naturens ideal är människan eller
individualitet, dersöre strävar naturkraften instinctifl eft
ter denna individualitet, liksom människan strävar efter sitt
ideal, den gudomliga individualiteten, ur-personligheten, Gud.
Geniet är en fortsättning af gudomlighetens verldbildande
förmåga, af natursjälen, förklarad och personliggjord hos men-
nissjälen. Hwart snille är i sina inspicerade ögonblick en
Dämon eller Genius, könheten individualiseras till central
personlighet. För öfrigt är snillet ett öfvermått af krafs-
ter, men tillika ett jemn mått, det förra är Geniets posi-
tiva, det sedanre dess negativa egenskap. Den sedanre yttrin-
gen af geni finnes hos ganska många, nämligen sätom smak.
De äro negativt genialistika, sakna blott fantasi eller öfver-
måttet, ega jemn måttet, det sköna har hos dem in-
dividualisert sig till ett (sig siffl) personlig mottagande och njutande. Genius, sätom sammanfattning
af fantasi och smak, är ensamt i stand af åskhetisk å-
skrädnings i högre grad. Denna ser i hela universum det
lefvande, naturens lif sätom mennisko-arradt, menslighet-
ens sätom gudomsarradt; har vändlig drif att humani-
ska, förmenskliga sina objeckter, det under-som det öfver-mens-
kliga, natur som Gud. Dess föremål är alltså hela verlden
sätom Guds genglaus; alt det förträffliga och idealistika der
är gudomligt. —

(Forts. och slut n. g.)

Handbok i Medeltidens Historia Af Des Michels. St. 1839. 2 Ndr. Bco.

Arbetet säges begagnas vid Frankrikes läroanstalter. Det
förefaller dock Ref. olämpligt till undervisning i Sverige och
översättningen onödig. Ett torrt register med årtal och namn
öfver all höfsta har man nu temmeligen allmänt medgivit att
vara den orjenligaste lärobok i historien. Ett urval af det
viktigaste factiska och en lefande individuell framställning for-
dras för en sådan. Onödig var översättning då vi ege Be-
fers, (att icke nämna Schewerin, Rühs och Rotteck)

och Ekelunds fiktivitliga läroböcker. Översättningen är
icke särdeles vårdad,

Folk-Kalender för året 1840. Tredje Årgången.

St. 1839. 44 fl. Bco.

Denna Kalender, som är prydd af några utmärkt wackra
trädsnitt, innehåller följande: Calendarium, Förereckning på
marknader, Stockholms posttaxa, det svenska konungahuset, ut-
ländsta regenter vidare Om Norges förkattning,
en ganska väl skrifven refereraude uppsats om Norges histo-
ria och grundlag; Uppgift på de sörnämsta europeiska staternas
land, och sjömagt, inkomster och skuld; En blick på den nyare
tidens missionsverksamhet, blott ett register af C. A. B., Några
ord om hustliga lister, mest utdrag ur Abbot, af C. A. B. I,
Söderlawinen, en berättelse, Mozart och Walter
Scotts biografier, alla tre af studeranden C. J. Bergman,
de båda sedanre uppsatserna med urval och litet sammandrag-
na ur flera fällor och affattade på en vändligen behaglig och smak-
full stil, som lofwar att Hr B. kan bli en af våra yppersta författare;
Om Bomulls-werten och Bomullsfabricationerne, Om säs-
odlingen och dess närvärande ständpunkt i Sverige; Om min-
dre trädgårdsanläggningar af C. S. (läve), Arbetets Åra, ut-
drag ur Almqvists folkkristi: Wackra föredömen, en till
planen lofvard, till utvärde för torrt samling af noticer om
hvard under året i Sverige blifvit gjordt för Förlifningsdom-
stolar, Sparbankar, Fromma sifstelser, småbarnsskolor, Hus-
hållning, Nykterhet, Industri samt om medborgerlig utmärkel-
se och Mod; märkligare dödsfall Jan. — Sept. 1839. Poe-
merna äro: Två religiösa stycken översatta efter Bowring af
Franzén; Wardelius och Sockens rådarens visa af — er (Stud. Geijer, Professorns äldsta son), som i Eos
lemnat flera rätt wackra poemer, det första stycket religiöst, det
sednare idylliskt; Sverige och Wid en flickas första
nattvardsgång af Rybom, båda wackra, ehuru det
förra, ehuru skönt mälande, mähända kan bestyrkas något vic-
toriskt och reminiscerande. Mästergalen, Bellmans-
dagen 1839, Broder Biersteins dröm, Broder
Trinkelins Hustra, medelmåta af S..., kanske
med undantag af Första stycket och Strömparterren.
Lämpligt var väl också icke att intaga i en folk-kalender brän-
winsånger, aldrininst sätterna. Mot Calendern i sin hel-
het kan anmärkas, att den icke fullt gör plats för namnet, ty den
borde innehålla mera svenska saker, sätom National-
Calendern, och mindre registerartade och torrt, mera concreta
och intressanta innehåll. För folket är den ingalunda
lämplig, det vill ha det concreta och det nationella och det
förstår hvarken, ej heller interesserar sig för allt här befin-
ligt. — Priset är billigt och trycket elegant.

Trycksel N. 92.

2 sp. 8 r. n. si l. sitter — 5 sp. slsta r. n. l. Shakespeare and his times. — 8 sp. 20 r. o. 10 l. IV—4 r. n. l. Kolderup.

Gefle, hos A. P. Landin 1839.